

Література:

1. Чиркова Н. О. Дослідження освіти як феномена публічного управління. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 11. С. 27–33.
2. Дегтярьова І. О. Міністерство освіти і науки України у системі державного управління вищою освітою: правовий статус та сфера компетенцій. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2018. № 1. С. 81–91.
3. Редіна П. В. Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081 / П. В. Редіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, М-во освіти і науки України ; наук. кер. Н. П. Матюхіна. Харків, 2023. 241 с.
4. Марусіна О. С. Концептуальні засади формування і розвитку системи державного управління у сфері вищої освіти в Україні: дис. канд. з держ. управл. 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Київ, 2019. 295 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-115>

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ У СПІВВІДНОШЕННІ З СОЦІАЛЬНОЮ АДАПТИВНІСТЮ

Саннікова О. П.

*доктор психологічних наук, професор,
кафедра загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Віговська А. Г.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 – Психологія
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

У даній роботі представлені результати емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення співвідношення показників емоційної резильєнтності та соціальної адаптивності як складною рисою особистості.

Актуальність дослідження цієї теми обумовлена не тільки тим, що резильєнтність є важливим фактором, який впливає на якість життя людини в звичайних умовах, а й тим, що саме у сучасному світі, де переважає напруженість, невизначеність, високий рівень небезпечності, що пов'язано із соціальними, політичними перетвореннями пов'язаними з війною, важливо вміти контролювати свої емоції та знаходити сили для відновлення, для пристосування.

Термін «резильєнтність» багатьма авторами розглядається як здатність успішно адаптуватися до негараздів, стресових життєвих подій, значної загрози або травми [2, с. 6]. Серед українських науковців, які досліджують цю тему, можна виділити таких авторів, як Е. Грішин, К. Гуцол, О. Кокун, Т. Мельничук, Г. Лазос, А. Максименко, О. Хамініч, О. Чиханцова, В. Чернобровкін, В. Чернобровкіна та багато інших. ін. Останнім часом тема резильєнтності стала популярною. Є багато визначень цього поняття. Концепція резильєнтності зазнала значної еволюції протягом останнього століття, перетворившись на ключове поняття в психології, соціальних науках та науках про здоров'я. Термін *resilience* походить від латинського *resilire*, що означає «відскочити» або «пружно відстрибнути». У психологічному контексті це означає здатність особистості успішно адаптуватися до негараздів, травматичних подій або хронічного стресу. Вивчення резильєнтності значно розширилося, еволюціонувавши від початкового фокусу на індивідуальних особистісних рисах до ширшого розуміння, яке охоплює динамічні процеси взаємодії між людьми та їх середовищем [3, с. 32]. Термін «емоційна резильєнтність» трактується як здатність регулювати афективні стани під час стресу. Такі індивіди не тільки усвідомлюють свої емоційні реакції, а й завдяки високій само усвідомленості, здатні керувати власними когнітивними процесами та емоціями в негативних ситуаціях, що дає змогу зберігати оптимізм у складні періоди) [1, с. 43]. В літературі вважається, що емоційна резильєнтність допомагає людині уникати руйнівного впливу стресів, фрустрацій, невизначених ситуацій тощо. При розвиненій резильєнтності легше адаптуватися до змін, справлятися з емоційним напруженням та знаходити ресурси для подальшого розвитку навіть у несприятливих обставинах. Вона є важливою умовою для виживання та підвищення якості життя.

Адаптивність, яка розглядається в цій роботі у співвідношенні з резильєнтністю, на думку О.П. Саннікової та О.В. Кузнецової, розуміється як така властивість особистості, що характеризує її здатність до внутрішніх (внутрішньо особистісних) і зовнішніх (поведінкових) перетворень, перебудов, спрямованих на збереження, відновлення і розвиток рівноважних взаємовідносин особистості з мікро- та макросоціальним середовищем при змінах в його характеристиках. Адаптивність виступає як найбільш узагальнений *психологічний чинник, що забезпечує баланс*

у системі взаємодії «особистість – середовище» універсально, тобто в будь-яких адаптаційних ситуаціях, незалежно від конкретного виду діяльності, характеристик групи, сформованих обставин, подій та етапу самого процесу адаптації тощо [5, с. 17]. Спираючись на розуміння резильєнтності та адаптивності як властивостей особистості ми припустили можливість взаємодетермінації цих психологічних характеристик.

На даному етапі дослідження безпосередньою **метою** було емпіричне виявленні особливостей соціальної адаптивності у осіб, які різняться рівнем резильєнтності, тобто визначити, чи впливає прояв резильєнтності на структуру соціальної адаптивності. **Завдання** цього етапу були традиційними: підібрати методи (діагностичні та статистичні) та психодіагностичні методики, що спрямовані на вимірювання показників резильєнтності та соціальної адаптивності; визначити вибірку обстежених; організувати та провести планомірне емпіричне дослідження.

Отже, основними емпіричними методами пізнання стали: психодіагностичний метод тестування і математико-статистичний за допомогою комп'ютерної статистичної програми SPSS 23.0 for Windows. Стосовно психодіагностичного інструментарію, були використані методики: оригінальний «Тест-опитувальник соціальної адаптивності» О.П. Саннікової та О.В. Кузнецової [4, с. 117]; Шкала резильєнтності Коннора-Девідсона-10 [2, с. 16].

У данному дослідженні взяли участь 81 особа віком від 35 до 55 років. Серед обстежених 31 особа мали вищу освіту і 50 студентів другого рівня навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Перед тим, як приступити до якісного аналізу – вивчення специфіки адаптивності осіб з різною резильєнтністю – було здійснено кількісний (кореляційний) аналіз показників, що дозволило групувати весь комплекс показників, що вивчається. Перш за все, слід відмітити, що всі показники адаптивності додатно пов'язані із показником резильєнтності за винятком показника ГЗ (готовність до змінювання. З одного боку цей факт свідчить про однакову функціональну спрямованість цих властивостей особистості – здатність успішно адаптуватися до стресових життєвих подій. З іншого боку, такі дані можуть вказувати на змістову подібність психологічних феноменів, які вивчаються, що потребує додаткового дослідження. Проте, слід відзначити, що багато авторів визначають резильєнтність саме через адаптивність [3, с. 32].

Застосування якісного аналізу (метод «асів» і профілів) дозволив вивчити та порівняти між собою специфіку адаптивності 2-х обраних із усієї вибірки груп осіб: з більш високими (гр. Pmax N=11) та низькими (гр. Pmin N=9) значеннями показника резильєнтності (за шкалою Коннора-

Девідсона – 10). На рис. 1 представлені усереднені профілі адаптивності представників означених груп.

Аналіз профілів показує, що особи з високим рівнем резильєнтності мають показники соціальної адаптивності, які знаходяться в третьому (Q3) та четвертому (Q4) квартилях розподілу, що свідчить про добре розвинені адаптаційні якості. Особи з низьким рівнем резильєнтності демонструють показники, які розміщені у другому (Q2) та частково у третьому (Q3) квартилі розподілу, що може вказувати на знижені адаптаційні можливості особистості.

Високі показники готовності до досягнення мети (ГДМ), загальної задоволеності (ПЗЗ) та стійкості переживання емоційного стану (УЕП), що характеризує першу групу, свідчать про впевненість осіб у собі, прийняття себе і свого життєвого шляху; такі особи мають чіткі цілі та вміють їх досягати. Показники, що отримані у другій групі, а саме: низька готовність змінюватися (ГЗ-), вузькість охоплення сигналів соціуму (ШОСС-), неточність орієнтації у соціальних очікуваннях (ТОСО-), неготовність до подолання невдач (ГПН-) вказують на суттєві труднощі особистості в процесах адаптації до нових умов.

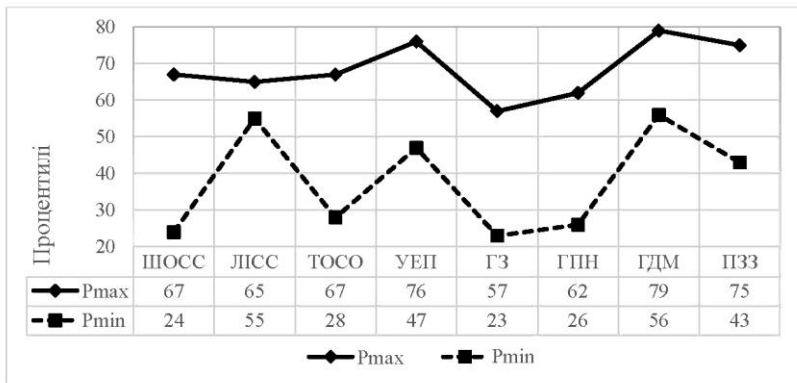

Рис. 1. Усереднені профілі показників соціальної адаптивності (розраховано у процентілях) груп осіб з різним рівнем резильєнтності

Примітка: 1) Pmax – група осіб з високим рівнем резильєнтності; Pmin – група осіб з низьким рівнем резильєнтності; 2) умовні скорочення показників соціальної адаптивності: ШОСС – широта охоплення сигналів соціуму; ЛССС – легкість розпізнавання та ієрархізації сигналів соціуму; ТОСО – точність орієнтації у соціальних очікуваннях; УЕП – усталеність, стійкість переживання стану (емоційного); ГЗ – готовність до змінювання; ГПН – готовність до подолання невдач; ГДМ – готовність до досягнення мети; ПЗЗ – показник загальної задоволеності.

Отже, отримані дані свідчать про наявність чіткої залежності між рівнем резильєнтності та показниками соціальної адаптивності. Особи з високим рівнем резильєнтності характеризуються добре сформованими адаптаційними якостями, натомість у осіб з низьким рівнем – наявні труднощі у процесі адаптації до змін і взаємодії з соціальним оточенням.

Література:

1. Васильєва О. А. Резильєнтність як чинник формування психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах воєнного стану. *Вікова та педагогічна психологія*. Випуск 64, 2024. С. 43–48. DOI: 10.32782/2663-5208 (дата звернення: 21.06.2024).

2. Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 25 с.

3. Кокун О. М. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с.

4. Саннікова О. П., Саннікова А. О. Сценічні бар'єри: диференціально-психологічний підхід : монографія. Одеса : ВМВ, 2014. 238 с.

5. Саннікова О. П. Кузнецова О.В. Адаптивність особистості : монографія. Одеса : Видавництво ВМВ Н. П. Черкасов, 2009. 258 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-116>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сіменюк Є. С.

здобувач вищої освіти (третій освітньо-науковий рівень)

за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

*Науковий керівник: **Братко М. В.***

доктор педагогічних наук, професор

професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Професійний розвиток молодих спеціалістів в умовах практичної діяльності на перших роках роботи у закладі загальної середньої освіти